

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

TRẦN XUÂN ĐỨC

**ĐÁNH GIÁ TIỀM NĂNG ĐẤT ĐAI VÀ ĐỊNH HƯỚNG
SỬ DỤNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP BỀN VỮNG
HUYỆN HƯƠNG SƠN, TỈNH HÀ TĨNH**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ QUẢN LÝ ĐẤT ĐAI

THÁI NGUYÊN, NĂM 2018

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

TRẦN XUÂN ĐỨC

**ĐÁNH GIÁ TIỀM NĂNG ĐẤT ĐAI VÀ ĐỊNH HƯỚNG
SỬ DỤNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP BỀN VỮNG
HUYỆN HƯƠNG SƠN, TỈNH HÀ TĨNH**

NGÀNH: QUẢN LÝ ĐẤT ĐAI
MÃ SỐ: 9.85.01.03

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:
1. PGS.TS NGUYỄN NGỌC NÔNG
2. TS. NGUYỄN TIẾN SỸ

THÁI NGUYÊN, NĂM 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các kết quả nghiên cứu trình bày trong luận án là trung thực, khách quan và chưa từng sử dụng để bảo vệ bất kỳ học vị nào.

Tôi xin cam đoan rằng mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận án đã được cảm ơn, các thông tin trích dẫn trong luận án này đều được chỉ rõ nguồn gốc.

Tác giả luận án

NCS. Trần Xuân Đức

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình nghiên cứu và hoàn thành luận án này, tôi đã nhận được sự quan tâm giúp đỡ của nhiều tập thể và cá nhân. Nhân dịp này tôi xin gửi lời cảm ơn đến tập thể các thầy, cô giáo Khoa Quản lý Tài nguyên, Ban Quản lý đào tạo, Trường Đại học Nông Lâm Thái Nguyên đã tận tình giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án này.

Đặc biệt tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Nguyễn Ngọc Nông, TS. Nguyễn Tiến Sỹ - người hướng dẫn khoa học đã tận tình hướng dẫn, trực tiếp chỉ ra những ý kiến quý báu và giúp đỡ tôi trong quá trình nghiên cứu thực hiện luận án.

Tôi cũng xin được gửi lòng biết ơn chân thành tới lãnh đạo các Phòng ban, người dân địa phương huyện Hương Sơn, tỉnh Hà Tĩnh đã tạo điều kiện để tôi điều tra, thu thập số liệu và thực hiện, theo dõi mô hình thí nghiệm phục vụ cho nghiên cứu đề tài luận án.

Cuối cùng tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới các tập thể và cơ quan, ban, ngành, bạn bè và người thân đã tạo điều kiện và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu.

Một lần nữa tôi xin chân thành cảm ơn tất cả sự giúp đỡ quý báu của các tập thể và cá nhân đã động viên, khích lệ và giúp đỡ tôi hoàn thành luận án này.

Tác giả luận án

NCS. Trần Xuân Đức

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC.....	iii
PHỤ LỤC.....	v
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT.....	vi
DANH MỤC BẢNG.....	viii
DANH MỤC HÌNH.....	xi
MỞ ĐẦU.....	1
1. TÍNH CẤP THIẾT CỦA ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	1
2. MỤC TIÊU NGHIÊN CỨU CỦA ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	2
2.1. Mục tiêu tổng quát.....	2
2.2. Mục tiêu cụ thể.....	2
3. Ý NGHĨA CỦA ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	3
4. NHỮNG ĐÓNG GÓP MỚI CỦA ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	3
Chương 1. TỔNG QUAN TÀI LIỆU.....	4
1.1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ SỬ DỤNG ĐẤT NÔNG NGHIỆP BỀN VỮNG.....	4
1.1.1. Khái niệm về đất, đất đai, đất sản xuất nông nghiệp.....	4
1.1.2. Sử dụng đất sản xuất nông nghiệp bền vững.....	5
1.1.3. Hiệu quả sử dụng đất sản xuất nông nghiệp.....	7
1.1.4. Đánh giá tiềm năng đất đai phục vụ sản xuất nông nghiệp bền vững.....	13
1.2. TÌNH HÌNH SỬ DỤNG ĐẤT NÔNG NGHIỆP TRÊN THẾ GIỚI VÀ VIỆT NAM.....	26
1.2.1. Tình hình sử dụng đất trên thế giới.....	26
1.2.2. Tình hình sử dụng đất tại Việt Nam.....	31
1.3. NHỮNG NGHIÊN CỨU ĐÁNH GIÁ TIỀM NĂNG ĐẤT ĐAI PHỤC VỤ SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP BỀN VỮNG Ở VIỆT NAM.....	34
1.3.1. Những nghiên cứu đánh giá tiềm năng đất đai phục vụ sản xuất nông nghiệp bền vững ở Việt Nam.....	34
1.3.2. Những nghiên cứu về đánh giá tiềm năng đất đai phục vụ sản xuất nông nghiệp bền vững trên địa bàn Hà Tĩnh.....	40
1.4. NHỮNG NHẬN XÉT RÚT RA TỪ NHỮNG NGHIÊN CỨU TỔNG QUAN VÀ HƯỚNG NGHIÊN CỨU CỦA ĐỀ TÀI LUẬN ÁN.....	43

Chương 2. NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	45
2.1. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU	45
2.1.1. Đối tượng nghiên cứu	45
2.1.2. Phạm vi nghiên cứu	45
2.2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU	45
2.2.1. Điều kiện tự nhiên, kinh tế - xã hội huyện Hương Sơn.....	45
2.2.2. Thực trạng sử dụng đất sản xuất nông nghiệp tại huyện Hương Sơn	46
2.2.3. Đánh giá tiềm năng đất sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn.....	46
2.2.4. Kết quả theo dõi một số mô hình sử dụng đất sản xuất nông nghiệp tại huyện Hương Sơn.....	47
2.2.5. Đề xuất định hướng và giải pháp sử dụng đất sản xuất nông nghiệp bền vững huyện Hương Sơn	47
2.3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	48
2.3.1. Phương pháp thu thập số liệu thứ cấp	48
2.3.2. Phương pháp chọn điểm nghiên cứu	48
2.3.3. Phương pháp điều tra số liệu sơ cấp.....	50
2.3.4. Phương pháp đánh giá hiệu quả và tính bền vững của các loại, kiểu sử dụng đất...49	
2.3.5. Phương pháp điều tra, chỉnh lý bản đồ đất và lấy mẫu đất phân tích.....	54
2.3.6. Phương pháp phân tích đất	55
2.3.7. Phương pháp đánh giá tiềm năng đất sản xuất nông nghiệp	56
2.3.8. Phương pháp xây dựng bản đồ	57
2.3.9. Phương pháp xử lý số liệu	58
2.3.10. Phương pháp chuyên gia	59
Chương 3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN	61
3.1. ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, KINH TẾ - XÃ HỘI HUYỆN HƯƠNG SƠN	61
3.1.1. Điều kiện tự nhiên	61
3.1.2. Điều kiện kinh tế, xã hội.....	65
3.1.3. Đánh giá chung về điều kiện tự nhiên, kinh tế - xã hội huyện Hương Sơn	70
3.2. THỰC TRẠNG SỬ DỤNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP TẠI HUYỆN HƯƠNG SƠN.....	71
3.2.1. Hiện trạng sử dụng đất sản xuất nông nghiệp	71
3.2.2. Biến động sử dụng đất sản xuất nông nghiệp giai đoạn 2005 - 2015	72
3.2.3. Hiện trạng các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp trên địa bàn huyện Hương Sơn ..	74

3.2.4. Đánh giá hiệu quả và tính bền vững của các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn.....	76
3.2.5. Đánh giá một số tồn tại, hạn chế trong sản xuất nông nghiệp tại huyện Hương Sơn.	101
3.3. ĐÁNH GIÁ TIỀM NĂNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP HUYỆN HƯƠNG SƠN	104
3.3.1. Đặc điểm, tính chất của các loại đất sử dụng cho sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn.....	104
3.3.2. Xây dựng bản đồ đơn vị đất đai	111
3.3.3. Đánh giá tiềm năng đất đai đối với các loại sử dụng đất	119
3.4. KẾT QUẢ THEO DÕI MỘT SỐ MÔ HÌNH SỬ DỤNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP TẠI HUYỆN HƯƠNG SƠN	126
3.4.1. Mô hình 1: Chuyên lúa (lúa xuân - lúa mùa)	126
3.4.2. Mô hình 2: Chuyên màu (Lạc - Đậu - Ngô).....	128
3.4.3. Mô hình 3: Chuyên cỏ (Cỏ Mulato 2)	132
3.4.4. Mô hình 4: Cây công nghiệp lâu năm (Chè CLV18)	134
3.4.5. Mô hình 5: Cây ăn quả (Cam bù).....	136
3.4.6. Những nhận xét rút ra sau khi theo dõi các mô hình sử dụng đất	139
3.5. ĐỀ XUẤT ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP SỬ DỤNG ĐẤT SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP BỀN VỮNG HUYỆN HƯƠNG SƠN	140
3.5.1. Đề xuất định hướng sử dụng đất sản xuất nông nghiệp bền vững huyện Hương Sơn.....	140
3.5.2. Đề xuất các giải pháp thực hiện sử dụng đất sản xuất nông nghiệp bền vững trên địa bàn huyện Hương Sơn	145
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	149
1. KẾT LUẬN	149
2. KIẾN NGHỊ.....	150
DANH MỤC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN	
TÀI LIỆU THAM KHẢO	
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
AHP	Phương pháp phân tích thứ bậc (Analytic Hierarchy Process)
BVTV	Bảo vệ thực vật
CLĐ	Công lao động
CLĐGD	Công lao động gia đình
CPTG	Chi phí trung gian
CNH - HĐH	Công nghiệp hoá - hiện đại hoá
CPTG	Chi phí trung gian
CT	Chi thị
DTTN	Diện tích tự nhiên
FAO	Tổ chức Nông lương thế giới (Food and Agriculture Organization)
GTNC	Giá trị ngày công
GTSX	Giá trị sản xuất
GTGT	Giá trị gia tăng
HQMT	Hiệu quả môi trường
HQKT	Hiệu quả kinh tế
HQXH	Hiệu quả xã hội
HSDV	Hiệu suất đồng vốn
HTX	Hợp tác xã
ISRIC	Trung tâm Thông tin tài nguyên đất Quốc tế (International Soil Reference and Information Centre)
IUCN	Hiệp hội quốc tế các tổ chức bảo vệ thiên nhiên và tài nguyên môi trường (International Union for Conservation of Nature)
LUT	Loại sử dụng đất (Land use type)
MCE	Phương pháp đánh giá đa chỉ tiêu (Multi-Criteria Evaluate)
NN&PTNT	Nông nghiệp và Phát triển nông thôn
NS	Năng suất
NTTS	Nuôi trồng thuỷ sản
PTBV	Phát triển bền vững
PTNT	Phát triển Nông thôn

PTNNBV	Phát triển nông nghiệp bền vững
SDD	Sử dụng đất
SXNN	Sản xuất nông nghiệp
TBKHKT	Tiến bộ khoa học kỹ thuật
TV1	Tiểu vùng 1
TV2	Tiểu vùng 2
TV3	Tiểu vùng 3
TW	Trung ương
UNDP	Chương trình Phát triển Liên Hiệp Quốc (United Nations Development Programme)
UNEP	Chương trình Môi trường Liên hợp quốc (United Nations Environment Programme)
WCED	Ủy ban Môi trường và phát triển thế giới (World Commission on Environment and Development)

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1. Tiềm năng đất đai và diện tích đất canh tác nông nghiệp trên thế giới	28
Bảng 1.2. Tiềm năng đất đai và diện tích đất canh tác nông nghiệp	28
tại một số nước Đông Nam Á.....	28
Bảng 1.3. Biến động về dân số và diện tích đất canh tác trên thế giới (giai đoạn 1960 - 2050).....	29
Bảng 1.4. Diện tích, cơ cấu đất nông nghiệp toàn quốc năm 2015	31
Bảng 1.5. Biến động đất nông nghiệp giai đoạn 2010 - 2015	32
Bảng 2.1. Phân bố số phiếu điều tra theo tiểu vùng huyện Hương Sơn.....	49
Bảng 2.2. Bảng phân cấp chỉ tiêu đánh giá hiệu quả kinh tế của các kiểu sử dụng đất sản xuất nông nghiệp trên địa bàn huyện Hương Sơn.....	51
Bảng 2.3. Bảng phân cấp đánh giá hiệu quả xã hội của các kiểu sử dụng đất trên địa bàn huyện Hương Sơn	51
Bảng 2.4. Bảng phân cấp đánh giá hiệu quả môi trường của các kiểu sử dụng đất trên địa bàn huyện Hương Sơn	52
Bảng 2.5. Phân cấp và cho điểm các chỉ tiêu trong đánh giá tính bền vững của các LUT sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn.....	53
Bảng 2.6. Ma trận so sánh cặp đôi.....	58
Bảng 3.1. Một số chỉ tiêu kinh tế của các ngành giai đoạn 2010-2016 huyện Hương Sơn, tỉnh Hà Tĩnh	67
Bảng 3.2. Tình hình biến động dân số giai đoạn 2010-2016.....	68
Bảng 3.3. Hiện trạng sử dụng đất sản xuất nông nghiệp và đất có tiềm năng chuyển đổi sang đất sản xuất nông nghiệp đến 31/12/2015 huyện Hương Sơn	72
Bảng 3.4. Tình hình biến động sử dụng đất sản xuất nông nghiệp và đất.....	73
có tiềm năng chuyển đổi sang sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn.....	73
Bảng 3.5. Hiện trạng các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp huyện Hương Sơn	75
Bảng 3.6. Hiệu quả kinh tế của các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp TV1	77
Bảng 3.7. Hiệu quả kinh tế của các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp TV2.....	78
Bảng 3.8. Hiệu quả kinh tế của các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp TV3	79
Bảng 3.9. Hiệu quả kinh tế của các loại sử dụng đất sản xuất nông nghiệp tại huyện Hương Sơn.....	80